

HADİS TETKİKLERİ DERGİSİ

JOURNAL OF HADITH STUDIES مجلة بحوث الحديث
Cilt/Volume: III Sayı/Number: 1 Yıl/Year: 2005

Editörden/Editorial/من رئيس التحرير

İbrahim HATİBOĞLU, Üçüncü Yayın Yılına Girenken...

Makaleler/Articles/مقالات

Özcan HIDIR, Yahudi Kültürünün Hadislere Etkisi İddiaları Üzerine/
The Claims of Judaic Culture's Influence on Hadīths

Halis AYDEMİR, A Theoretical Approach to the System of Transmission of Hadīth
Based on Probability Calculations/*Hadis Rivayet Sistemine İhtimal Hesapları Merkezli
Teorik bir Yaklaşım*

Erdiñ AHATLI, Türkiye'de Hadisi Anlama Çalışmaları: Ahmed Davudođlu ve Müslim Şerhi
Örneđi/*Approaches of Understanding Hadīth in Turkey: The Example of Ahmad Davudoghlu
and His Commentary on al-Jāmi' al-Sahīh of Muslim*

Mustafa ERTÜRK, Kadının Erkeklerle Namaz Kıldırabileceğine Dair Bir Rivāyet ve Referans
Deđeri/*On a Report that Woman's Leading Men in Prayer (Salāt) and Its Value of Reference*

Adem DÖLEK, Mikroplar Cinlerin Bir Nev'i mi?: Bir Hadisle İlgili İki Yorumun Eleştirisi/
Are the Microbes a Sort of Genies: Criticism of an Interpretation of a Hadīth

Tercüme/Translation/ترجمة

Joseph SCHACHT, Şāfiî'nin Hayatı ve Şahsiyeti Üzerine/
On Shāfi'ī's Life and Personality (Çev. İshak Emin AKTEPE)

Araştırma Notları/Review Articles/ملاحظات دراسية

Vejdi BİLGİN, İlâhiyat Araştırmaları ve Sosyal Bilimler

Bekir TATLI, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde
Bulunan Hadise Dair Yazma Eserler

Sadreddin Yüksel
(1326/1920–13 Zilka‘de 1425/
25 Aralık 2004)

Pek çok ilim ehli kimsenin yetişmesine ve İslâmî ilimler konusunda derinleşmesine vesile olan büyük İslâm âlimi Sadreddin Yüksel 25 Aralık 2004'te İstanbul Fatih'teki evinde seksen dört yaşında vefat etti. Cenazesi Fatih Camii'nde kayınbiraderi Şeyh Nureddin Mutlu tarafından kıldırılan cenaze namazının ardından nâşî Edirnekapı dışındaki Otakçılar Mezarlığı'nda oğlu Metin Yüksel'in yanında toprağa verildi. Kürtçe ve Türkçe'nin yanı sıra Arapça ve Farsça da bilen merhum, Türkiye'de ilim geleneğinin kopma noktasına geldiği bir dönemde, bu boşluğu doldurmaya yönelik faaliyet yürüten mahdut sayıdaki ilim ehli kimseden biri olmuştur.

Aslen Bitlis'in Adilcevaз ilçesinin Koçeri (bugünkü adıyla Erikbağı) köyünden olup Kürt asıllı Haydarân aşiretine mensuptur. Babası Tâhir Efendi (ö. 1927) Haydarân aşiretinin Âsiyân, annesi Hatun hanım ise (ö. 1985) aynı aşiretin Marhurân kolundandır. Dedesi Ali Ağa I. Dünya Savaşı sırasında Kafkas cephesinde şehid düşmüştür. Savaş yıllarında Rus ordularının Ermeni çeteleriyle birlikte Adilcevaз ve çevresine saldırıp bölgeyi talan etmesi dolayısıyla Tâhir Efendi bazı akrabalarıyla birlikte memleketini terk edip Konya'nın Sarayönü ilçesine yerleşti.

Sadreddin Yüksel 1920'de Sarayönü'nde doğdu. Doğumundan bir müddet sonra ailesi tarafından Konya'nın merkezine, Şeyh Sadreddin Konevî Camii'ne götürüldü. Bu camide postnişin olan bir şeyh tarafından kendisine 'Sadreddin' adı verildi. Bilâhare mütâreke döneminin ardından ailesi tekrar asıl memleketleri olan Koçeri köyüne döndü. Çocukluğu Koçeri'de aynı aşirete mensup Hamidiye Alayları paşalarından biri olan Haydarânlı Kör Hüseyin Paşa'nın maiyetinde ve onun aile ortamı içinde geçti. O, henüz yedi yaşında iken babası

Tâhir Efendi hastalanarak Adilcevaz'ın Arin (bugünkü adıyla Göldüzü) köyünde genç yaşta vefat etti (ö. 1927) ve vasiyeti gereği cenazesi Koçeri köyüne götürülerek orada defnedildi. Babasının ölümünden bir yıl sonra Kör Hüseyin Paşa, eski çalışanlarından Huyti aşireti reisi Hacı Mûsâ beyin oğlu Medenî bey tarafından namaz kılarken öldürünce Sadreddin'in ailesi himayesiz kaldı.

11-12 yaşlarında iken medresede eğitime başlamak gayesiyle ailesinden ayrılan Molla Sadreddin Kur'ân-ı Kerîm'i hatmettikten sonra klâsik sisteme uygun olarak Arapça öğrenmeye başladı. Önce Muş'un Bulanık ilçesinin Purkaşın köyüne giderek burada Molla Zübeyr'den sarf ve nahiv okudu ve ardından Resulan ve Koğak köylerinde eğitimine devam etti. 1934 yılında Bitlis'in Norşin nahiyesine (bugünkü adıyla Güroymak ilçesi) giderek burada Nakşibendî-Hâlidî şeyhlerinden Abdurrahman et-Tahî (ö. 1886) adına kurulmuş medresede öğrenimini sürdürdü. Bu sırada medrese adı geçen Şeyh Abdurrahman et-Tahî'nin torunu Şeyh Ma'sûm (ö. 1971) tarafından idare edilmekteydi. Molla Sadreddin'in bu medresede ders aldığı hocaları arasında Şeyh Takiyyüddin (ö. 1968) ve Molla Abdülbâkî (ö. 1972) bulunmaktadır. Daha sonra Nurşin Medresesi'ne bağlı, Mutki'nin Ohin (bugünkü adıyla Yukarı Koyunlu) köyündeki medreseye giderek, burada medresenin sahibi ve Şeyh Fethullah el-Verkanîsî'nin (ö. 1899) oğlu Şeyh Alâüddin Efendi (ö. 1949) ve onun oğlu Mazhar Efendi'nin (ö. 1988) yanında tedrisata devam etti. Molla Sadreddin bu sırada Şeyh Alâüddin Efendi'den el alarak Nakşibendî tarikatına intisap etti. Daha sonra Baykan ilçesinin Havil köyüne gidip Molla Muhyiddin Efendi'nin (ö. 1988) yanında tedrisatını tamamladı.

İlim öğrenmek için yaptığı bu seyahatlerin ardından Nurşin'e dönen Molla Sadreddin, burada ders vermeye ve talebe yetiştirmeye başladı. Bu dönemde, 1945 yılında Bediüzzaman Said Nursi ile tanışıp mektuplaşmaya başladı ve 1952 yılında birkaç kere de Emirdağ'da kendisini ziyaret etti. 1947 yılında, Şeyh Ma'sûm'un oğlu Şeyh Ma'sûk Efendi (ö. 1975) ile birlikte Suriye'ye bir seyahatte bulundu. Bu sırada Şam'da bulunan Şeyh Ma'sûk Efendi'nin şeyhi ve Şeyh Muhammed Ziyâüddin Efendi'nin halifelerinden Şeyh Ahmed el-Haznevî'yi (ö. 1950) ziyaret etti. Ziyareti sırasında Suriye'de görüştüğü Şeyh Muhammed Îsâ'nın talebi üzerine Şam'a yerleşmeyi düşündüyse de Şeyh Ma'sûm'un buna sıcak bakmaması sebebiyle bu fikrinden vazgeçerek Nurşin'e döndü ve medresede hocalık yapmaya devam etti.

Suriye'den döndükten sonra Şeyh Ma'sûm Efendi, Molla Sadreddin'i kendine damat olarak seçti ve onu 1951'de kızı Sarete ile evlendirdi. Sarete hanımdan yedi çocuğu dünyaya gelen Molla Sadreddin, askerlik görevini yapmak üzere 1955'te bir süre tedrisat faaliyetlerine ara vermek zorunda kaldı. Mene-men'de başladığı askerliğini Ankara'da tamamladı. Askerliği sebebiyle gittiği Ankara'da bazı subaylara Arapça ve diğer ilimlere dair dersler okuttu. Bu sırada Diyanet teşkilâtı ile de ilişkisi oldu. Zira zaman zaman kendisine teşkilât

tarafından fetva sorulmakta idi. 1958 yılında açılan müftülük imtihanına girdi. İmtihan heyetinde o sırada Diyanet İşleri Başkanı olan Eyüp Sabri Hayırlıoğlu da hazır bulundu. Yapılan imtihanını birincilikle kazandıktan sonra Siirt'in Baykan ilçesine müftü olarak tayin edildi. Aynı yıl Bediüzzaman'ın ta'limatıyla ona ait *İşârâtü'l-icâz* adlı tefsiri yayına hazırlayıp bir takriz ile birlikte Ankara'da neşretti. Fakat kısa bir süre sonra müftülük görevinden kendi isteği ile ayrılıp Nuruşin'e dönerek ders vermeye devam etti. 1960'ta Muş'un Bulanık ilçesinin Neynik köyüne taşınıp burada fahrî imamlık yaptı.

1962 yılında ise Bulanık ilçesinin Liz nahiyesine (bugünkü adıyla Erentepe beldesi) taşınarak burada da fahrî imamlığa devam etti. İlk defa 1963'te İstanbul'a gelen Molla Sadreddin, bundan sonra bir süre İstanbul ile memleketi arasında gidip geldi. Bu sırada İstanbul'da neşredilen haftalık *Yeni İstiklâl* gazetesinde yazılar yazmaya başladı. 1964 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından bir Kur'an-ı Kerim Meâli ve Tefsiri hazırlamakla görevlendirildi. Fakat bu proje sonradan yarım kaldı. 1966 yılı sonunda ise ailesi ile birlikte İstanbul'a taşındı. Sultan Ahmed Camii imamı merhum Gönenli Mehmed Efendi'nin (ö. 1991) kurslarında, İsmail Ağa Kur'an Kursu'nda ve Fatih Camii'nde talebelere Arapça ve İslâmî ilimler okuttu. Bu tarihlerde, Sultan Ahmed Camii eski imamlarından Şeyh Muhammed Şefik Arvasi'den de teberükten ilim icâzeti aldı. 1968'de ise, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca İstanbul merkez vâizliği görevine tayin edildi. Bu arada bir taraftan İstanbul müftülüğü ile Yüksek İslâm Enstitüsü'nde tefsir dersleri vermeye, diğer taraftan da *Bugün* gazetesinde günlük yazılar yazmaya başladı. Evinde *Risâle-i Nûr Külliyyâtı* bulundurmaktan ötürü 1972 yılında takibata uğrayıp mahkemeye sevk edildi. 1975 yılında o sırada İstanbul müftüsü olan Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı'nın olumsuz tutumu sebebiyle İstanbul merkez vâizliğinden istifa etmek durumunda kaldı.

Yeniden çok istediği ve sevdiği eğitim ve öğretim faaliyetlerine dönen Sadreddin Yüksel 1996 yılında gözlerinde ortaya çıkan damar hastalığının iyice artarak tedris faaliyetinde bulunmasını engelleyecek derecede ilerlemesine kadar öğretmeye ve talebe yetiştirmeye devam etti. Hocalık yaptığı dönemde geleneksel eğitim müesseslerinde okutulan muhtelif usul, fıkıh, tefsir, kelâm, siyer ve mantık eserleriyle sarf ve nahiv kitapları okuttu. Bunların yanı sıra Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin *Mesnevî'si*, Sa'dî'nin *Gülistân*'ı, Molla Câmi'nin *Dîvân*'ı ve *Baharistân*'ı, İbn Fârîd'ın *Dîvân*'ı, Hafız'ın *Dîvân*'ı, Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî'nin *Dîvân*'ı, Birgivi'nin *Tarikat-ı Muhammediye'si* gibi önemli eserleri okuttu. Ayrıca Bediüzzaman'ın *İşârâtü'l-icâz fi mezânni'l-icâz* adlı tefsiri yanında *Mesnevî-yi Nûriye* ve mantık ilmine dair kaleme aldığı *Kızıl İcâz* adlı hâşiyesini de okuttu. Bundan sonra vefatına kadar devam eden rahatsızlığı dolayısıyla tedris faaliyetinde bulunamadı.

Merhum Sadreddin Yüksel'in yayımlanmış pek çok eseri bulunmaktadır: Türkçe eserleri arasında *Dinî ve İlmî İncelemeler* (İstanbul 1969), *Asrî Kâmus Arapça-Türkçe Lügat* (İstanbul 1973), *İctihad-Taklid ve Telfik Risâlesi* (Muhammed Abduh, Reşid Rızâ ve Hayreddin Karaman'a reddiye, İstanbul 1975), *Prof. Muhammed Hamidullah'ın İslâm Peygamberi ve Muhammed Resûlüllah Adlı Eserlerine Reddiye* (İstanbul 1975), *Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin Divanı ve Şerhi* (İstanbul 1977), *İslâmî Araştırmalar* (İstanbul 1982, 1992), *İslâmî Açıdan Lâiklik* (Tahran 1983), *Makaleler-I* (İstanbul 1985), *Makaleler-II* (İstanbul 1987), *Makaleler-III: Günümüz Meselelerine Kur'an'dan Cevaplar* (İstanbul 1988), *Makaleler-IV* (İstanbul 1990), *Makaleler-V* (İstanbul 1993); Arapça eserleri arasında, *Şerhu'l-Elgâz ale'l-Keşkûl li-Bahâüddîn el-Âmilî* (İstanbul 1983), *Risâle fi şe'ni'l-cum'a* (İstanbul 1983), *Hâşiye alâ Şerhi's-sudûr fi şerhi hâli'l-mevtâ fi'l-kubûr li's-Süyûtî* (İstanbul 1985), *Hâşiye ala tefsîri İşârâti'l-i'câz fi mezânni'l-icâz* (İstanbul 1988), *Şerhu İsa Gûci li-Molla Halîl el-Es'ardî* (İstanbul 1988) adlı eserleri bulunmaktadır. Bedüzzaman'ın Ahdarî'ye ait *Süllem* adlı manzum mantık üzerine yazdığı *Kızıl İ'câz* adlı eser üzerine yaptığı çalışma da yayıma hazırlanmış olup tarafımızdan *Ta'likât 'alâ Hâşiyeti Kızıl İ'câz fi ilmi'l-mantık* adıyla yakında yayımlanacaktır. Ayrıca Molla Sadreddin'in *Hâşiye alâ Dîvâni İbn Fâriz* adlı yayımlanmamış bir eseri daha bulunmaktadır. Bu çalışmalar yanında kendisinin haftalık *Yeni İstiklâl* (1961-1966), *Büyük Gazete* (1976-1980); günlük *Bugün* (1966-1971), *Sabah*, (1976-1980), *Yeni Asya* ve *Millî Gazete* ile aylık *Hilâl*, *İmzâ* ve *Girişim* dergilerinde de yazıları yayımlanmıştır.

Müfid YÜKSEL

Büyükşehir Belediyesi, Fatih/İSTANBUL